

Програмові вимоги до курсу “Економіка праці та соціально-трудоі відносини”

Тема 1. Об’єкт, предмет і завдання курсу “Економіка праці та соціально-трудоі відносини”. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва.

1. Праця і соціально-трудоі відносини як об’єкт наукового дослідження.
2. Предмет та методологія дисципліни "Економіка праці і соціально-трудоі відносини".
3. Основні етапи становлення економіки праці як науки.
4. Наукові теорії з проблем праці та зайнятості: основоположники, прихильники, сутність.
5. Формування і розвиток предмета науки та дисципліни “Економіка праці й соціально-трудоі відносини”.
6. Актуальні проблеми сучасних соціально-трудоіх досліджень.
7. Поняття та сутність категорії “праця”. Функції праці як соціального явища.
8. Соціально-економічні характеристики праці.
9. Роль праці у розвитку людини і суспільства.
10. Зміст і характер праці.
11. Особливості змісту та результатів праці у різних сферах економічної діяльності.
12. Еволюція праці як чинника економічної діяльності.
13. Праця і науково-технічний прогрес.
14. Гуманізація праці та її вплив на розвиток соціально-трудоіх відносин.
15. Класифікація видів праці та їх характеристики.

Тема 2. Трудоі ресурси і трудоі потенціал суспільства.

16. Населення як демографічна та економічна категорія.
17. Трудоі ресурси як соціально-економічна категорія.
18. Структура трудоіх ресурсів.
19. Економічно активне та економічно неактивне населення.
20. Характеристики відтворення населення і ресурсів для праці.
21. Фази процесу відтворення робочої сили: формування, розподілу й перерозподілу, використання.
22. Трудоі потенціал: його сутність, структура, рівні та показники.
23. Взаємозв’язок показників, що характеризують населення, людські ресурси, трудоі потенціал.
24. Людський капітал як соціально-економічна категорія.
25. Розвиток і використання людського капіталу.
26. Оцінка ефективності інвестування в людський капітал.

Тема 3. Соціально-трудоі відносини як система. Механізм функціонування системи соціально-трудоіх відносин.

27. Сутність соціально-трудоіх відносин.
28. Місце соціально-трудоіх відносин у системі відносин ринкової економіки.
29. Чинники формування соціально-трудоіх відносин: особливості соціальної політики, глобалізація економіки, розвиток суспільної праці та виробництва, життєвий цикл розвитку підприємства.
30. Сторони, суб’єкти і органи соціально-трудоіх відносин.
31. Види, типи та рівні соціально-трудоіх відносин, їх класифікація.
32. Держава (органи законодавчої і виконавчої влади) як суб’єкт соціально-трудоіх відносин.
33. Нормативно-правова база діяльності роботодавців.
34. Наймані працівники та профспілки як суб’єкти соціально-трудоіх відносин.
35. Профспілковий рух в Україні.
36. Зарубіжний досвід участі профспілок у регулюванні соціально-трудоіх відносин.
37. Характеристика методів регулювання соціально-трудоіх відносин.

38. Методи регулювання соціально-трудо­вих відносин в умовах централізованої планової економіки.

39. Державний патер­налізм у соціально-трудо­вій сфері.

40. Особливості регулювання соціально-трудо­вих відносин за умов ринкової економіки.

41. Держа­ва і нормативно-право­ве регулювання соціально-трудо­вих відносин, роль трудо­вого законодавства.

42. Основні напрямки вдосконалення нормативно-право­вого забезпечення розвитку соціально-трудо­вих відносин в Україні.

43. Договірне регулювання соціально-трудо­вих відносин.

44. Зарубіжний досвід регулювання соціально-трудо­вих відносин та можливість вико­ристання його елементів в національній економіці України.

Тема 4. Соціальне партнерство.

45. Об'єктивні передумови та чинники виникнення соціального партнерства.

46. Сутність соціального партнерства та його роль.

47. Зміст та механізм соціального партнерства.

48. Нормативно-право­ва база соціального партнерства в Україні.

49. Засади соціального партнерства, вироблені Міжнародною організацією праці (МОП), їх сутність.

50. Роль держави і профспілок у системі соціального партнерства.

51. Форми та принципи соціального партнерства.

52. Держа­ва і її роль у розвитку соціального партнерства.

53. Державна служба посередництва і примирення: завдання та функції.

54. Оцінка стану соціального партнерства в Україні та напрями його розвитку.

55. Зарубіжний досвід соціального партнерства, сучасні його форми, тенденції розвитку.

56. Соціальне партнерство в організації.

57. Колективний договір, його призначення та функції.

58. Сторони переговорного процесу.

59. Робота комісії з підготовки проекту договору.

60. Правила ведення переговорів.

61. Структура колективного договору і його основні положення.

62. Процедура підписання колективного договору, внесення змін і доповнень. Контроль за виконанням колективного договору і відповідальність за ухилення від участі у переговорах та за порушення і невиконання колективного договору.

Тема 5. Організація праці: регулювання робочого часу і міри праці.

63. Сутність, зміст і значення організації праці.

64. Поділ і кооперація праці.

65. Види поділу праці

66. Форми кооперації праці.

67. Нормування праці як провідна складова організації праці.

68. Сутність нормування праці та його значення.

69. Виробнича операція як об'єкт нормування праці.

70. Розчленування операції за трудо­вими та технологічними ознаками.

71. Економічний зміст поняття "робочий час".

72. Режим праці та відпочинку.

73. Структура робочого дня виконавця.

74. Класифікація методів вивчення затрат робочого часу шляхом спостереження.

75. Хронометраж операції, його сутність, призначення і характеристика, зміст етапів роботи.

76. Фотографія робочого дня (ФРД), її суть та призначення.

77. Порядок проведення ФРД. Різновиди ФРД.

78. Поняття про нормативи з праці, їх призначення, різновиди.

79. Зв'язок нормативів з нормами праці.
80. Вимоги до нормативів праці.
81. Види норм праці, їх характеристика.
82. Порядок обчислення норм праці.
83. Характеристика методів встановлення норм.

Тема 6. Продуктивність і ефективність праці.

84. Сутність продуктивності і продуктивності праці та їх значення для соціально-економічного розвитку суспільства.
85. Продуктивність індивідуальної та суспільної праці.
86. Трудомісткість продукції та продуктивна сила праці.
87. Показники виміру продуктивності праці, вимоги до них.
88. Сутність годинного, денного та річного виробітку та їх взаємозв'язок.
89. Взаємозв'язок виробітку з трудомісткістю.
90. Методи вимірювання продуктивності праці.
91. Натуральний та умовно-натуральний методи вимірювання продуктивності праці, їх переваги й вади, застосування на практиці.
92. Трудовий метод вимірювання продуктивності праці, та його застосування.
93. Види трудомісткості, їх призначення.
94. Підвищення ролі трудомісткості продукції (робіт) у плануванні виробництва, праці, формуванні коштів на її оплату.
95. Вартісний метод вимірювання продуктивності праці, його різновиди.
96. Поняття чинників і умов підвищення продуктивності праці. Класифікація чинників зростання продуктивності праці.
97. Поняття резервів зростання продуктивності праці та їх економічна суть.
98. Зв'язок резервів з чинниками та умовами зростання продуктивності праці.
99. Класифікація резервів зростання продуктивності праці за критеріями часу та за сферами виникнення.
100. Методика виявлення та обчислення резервів зростання продуктивності праці.
101. Програми управління продуктивністю: планування, організація, контроль і регулювання.

Тема 7. Політика доходів і регулювання заробітної плати.

102. Поняття про доходи населення. Роль доходів у соціально-трудових відносинах.
103. Види доходів населення і джерела їх формування.
104. Структура доходів населення.
105. Номінальні та реальні доходи.
106. Заробітна плата як соціально-економічна категорія ринкової економіки і основна форма доходів найманих працівників.
107. Соціально-економічна сутність диференціації доходів населення.
108. Показники диференціації населення за рівнем доходів.
109. Поняття і основні елементи рівня і якості життя.
110. Показники рівня життя і чинники, що його визначають.
111. Методика розрахунку індексу людського розвитку.
112. Розрахунок індексів тривалості життя, рівня освіченості, скоригованого реального ВВП на душу населення як складових індексу людського розвитку.
113. Прожитковий мінімум, нормативні споживчі бюджети та їх роль у формуванні соціальної політики.
114. Соціальна підтримка населення.
115. Порівняльний аналіз рівня життя і диференціації доходів.
116. Сутність категорій “вартість робочої сили”, “ціна робочої сили”.
117. Чинники, що збільшують вартість робочої сили.
118. Склад вартості робочої сили.
119. Заробітна плата як ціна робочої сили.
120. Функції заробітної плати.

121. Соціально-економічна сутність заробітної плати.
122. Номінальна і реальна заробітна плата, їх взаємозв'язок та фактори, що обумовлюють їх зміни.
123. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками.
124. Вплив інфляційних процесів на динаміку заробітної плати.
125. Принципи та елементи організації заробітної плати.
126. Основні елементи організації заробітної плати за умов ринкової економіки.
127. Ринкова кон'юнктура як регулятор заробітної плати.
128. Сутність та інструменти державного регулювання заробітної плати.
129. Мінімальна заробітна плата та умови, які впливають на її величину, інші державні норми та гарантії.
130. Економічний зміст договірної оплати праці.
131. Генеральна тарифна угода.
132. Галузева тарифна угода.
133. Тарифна угода як складова частина колективного договору.
134. Предмет генеральної, галузевої (регіональної) тарифних угод.
135. Предмет тарифної угоди на виробничому рівні як складової частини колективного договору.
136. Застосування доплат, надбавок та інших заохочувальних і компенсаційних виплат.

Тема 8. Тарифна система оплати праці.

137. Суть та призначення тарифної системи оплати праці працівників.
138. Елементи тарифної системи: тарифно-кваліфікаційні довідники, тарифні ставки, тарифні сітки.
139. Єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник робіт і фахів робітників, його призначення, структура, зміст.
140. Кваліфікаційний довідник посад керівників, спеціалістів і службовців, призначення, структура, зміст.
141. Тарифні ставки і розряди, їх економічне значення та зв'язок з мінімальною заробітною платою.
142. Годинні, денні, місячні тарифні ставки.
143. Середня тарифна ставка робітників (робіт).
144. Тарифні сітки, їх призначення та характеристика.
145. Елементи тарифної сітки: тарифні розряди і коефіцієнти; абсолютні та відносні міжрозрядні співвідношення; діапазон тарифної сітки.
146. Обчислення середніх показників тарифної сітки.
147. Доплати і надбавки до тарифних ставок за умови праці, інтенсивність праці, професійну майстерність, суміщення фахів та ін.
148. Удосконалення тарифної системи.

Тема 9. Форми та системи оплати праці. Оплата праці управлінців. Преміювання працівників.

149. Загальні поняття форм і систем заробітної плати, ефективність їх застосування.
150. Системи відрядної форми оплати праці.
151. Порядок нарахування заробітку по кожній системі відрядної форми.
152. Погодинна форма оплати праці, сфера застосування.
153. Системи погодинної форми оплати праці.
154. Методи обчислення заробітку при погодинній формі оплати.
155. Оплата праці в бригадах.
156. Методи розподілу заробітної плати між членами бригад.
157. Критерії оцінки праці, що підвищують та знижують величину КТУ.

158. Особливості оплати праці керівників, фахівців та службовців державних підприємств та установ.
159. Штатно-посадова система оплати праці та її елементи.
160. Атестація працівників і порядок встановлення посадового окладу.
161. Організація преміювання працівників.
162. Елементи системи преміювання.
163. Колективне та індивідуальне преміювання.

Тема 10. Планування, аналіз, звітність і аудит у сфері праці.

164. Трудові показники, їх взаємозв'язок і вплив на ефективність діяльності суб'єктів господарювання.
165. Показники праці як складова бізнес-плану.
166. Методи планування трудових показників на рівні підприємства.
167. Планування та аналіз продуктивності праці.
168. Планування та аналіз чисельності і складу персоналу.
169. Планування та аналіз фонду заробітної плати.
170. Значення аналізу в сфері праці.
171. Аналіз трудових показників.
172. Звітність показників з праці, напрями використання.
173. Проведення аудиту в сфері праці, його ефективність.
174. Напрями, етапи і методи проведення аудиту в сфері праці.

Тема 11. Ринок праці та його регулювання.

175. Поняття ринку праці в економічній системі його сутність.
176. Елементи ринку праці: товар, який він пропонує, попит, пропозиція, ціна.
177. Індивідуальна робоча сила.
178. Сукупний та індивідуальний попит на робочу силу.
179. Кон'юнктура ринку, її типи.
180. Зовнішній і внутрішній ринок.
181. Сегментація ринку праці, її ознаки.
182. Гнучкість ринку праці.
183. Роль державної служби зайнятості у регулюванні ринку праці.
184. Основні конвенції МОП з питань регулювання ринку праці, їх характеристика.

Тема 12. Соціально-трудова відносина зайнятості.

185. Зайнятість як соціально-економічна категорія і передумова формування соціально-трудова відносин.
186. Соціальна сутність зайнятості.
187. Види і форми зайнятості.
188. Державне регулювання зайнятості.
189. Безробіття як економічна категорія.
190. Чинники формування безробіття.
191. Види безробіття.
192. Призначення державних, територіальних і спеціальних галузевих програм зайнятості населення.
193. Заходи щодо реалізації державної політики зайнятості.

Тема 13. Моніторинг соціально-трудова сфери.

194. Сутність та значення моніторингу соціально-трудова сфери.
195. Джерела інформації про зайнятість і соціально-трудова відносина.
196. Методичні, наукові та інформаційні завдання моніторингу.
197. Нормативно-правова та інформаційна база проведення моніторингу соціально-трудова сфери.

198. Підготовка до проведення моніторингу соціально-трудої сфери.
199. Об'єкт, джерела інформації та соціологічні опитування у соціально-трудої сфері.
200. Основні напрями моніторингу соціально-трудої сфери.

Тема 14. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудоїх відносин.

201. Міжнародні акти про економічні, соціальні й культурні права людини.
202. Створення, розвиток і завдання Міжнародної організації праці (МОП).
203. Структура МОП.
204. Філадельфійська декларація про діяльність МОП.
205. Методи роботи МОП.
206. Трипартизм як основний метод МОП.
207. Механізм нормотворчої діяльності МОП.
208. Міжнародний Кодекс праці.
209. Характеристика Конвенцій і Рекомендацій МОП.
210. Зміст основних Конвенцій МОП у галузі соціально-трудоїх відносин (№87; №95; №98; №100; №111; №122; №131; №135).
211. Застосування Конвенцій країнами-членами МОП.
212. Основні напрями вдосконалення нормотворчої діяльності МОП на сучасному етапі.
213. Проблеми інтеграції соціально-трудоїх відносин України в систему відносин, визнану МОП.

Тема 15. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудоїх відносин.

214. Глобалізація світової економіки та її вплив на соціально-трудої сферу, її основні риси.
215. Сучасні світові тенденції розвитку соціально-трудоїх відносин.
216. Зарубіжний досвід регулювання відносин у сфері зайнятості.
217. Еволюція політики доходів і досвід їх регулювання в зарубіжних країнах.
218. Актуальні проблеми розвитку соціально-трудоїх відносин в Україні у контексті світового досвіду.